

vanja. A sada kada je *Dobr. ev.* i fototipski izdano, istraživanja su znatno olakšana (fototipsko izdanje Ass priredili su još 1929. J. Vajs i J. Kurz).

Treba zahvaliti Makedonskoj akademiji znanosti i umjetnosti što je u kratko vrijeme (od 1971—1973) fototipski izdala dva važna crkvenoslavenska spomenika (*Sin. ps.* i *Dobr. ev.*). Dapače Makedonska akademija uz prvi (fototipski) dio *Dobr. ev.* kani izdati i drugi dio, koji će prirediti prof. Rada Ugrinova-Skalovska s posebnim osvrtom na mjesto *Dobr. ev.* među drugim starim rukopisima evanđelja makedonskog podrijetla. Pripomenimo i to da je u Institutu za makedonski jezik već obrađen leksik *Dobr. ev.* u magistarskoj radnji Vangelice Papazisovske-Despodove (*Leksikata na Dobromirovoto evangelie*).

Anica Nazor

OKTOIH OD PETOG DO OSMOG GLASA IZ ŠTAMPARIJE ĐURĐA CRNOJEVIĆA, Beograd, izd. Arhijerejski sinod Srpske pravoslavne crkve, 1973.

U jubilarnoj četiri stotine osamdesetogodišnjici pojavilo se fototipsko izdanje u tri stotine primjeraka Oktoiha-Petoglasnika iz 1494. godine, odštampanog na Cetinju u štampariji zetskog vojvode Đurđa Crnojevića, pod rukovodstvom sveštenomonaha Makarija. Ovo jubilarno izdanje priredio je Sinod Srpske pravoslavne crkve, uz vrlo stručan pogovor »O oktoihi petoglasniku iz Crnojevića štamparije« (5 str.) Svet. St. Dušanića, upravnika muzeja Srpske pravoslavne crkve.

Fototipsko izdanje ovog važnog svjedočanstva srpske kulture i pismenosti, kao i tipografskog dometa cetinjske štamparije, ostvareno je na zavidnoj visini. Zasluga za taj tehnički vrlo komplicirani posao pripada Svetislavu Mandiću, koji je izabrao tehniku reprodukcije u štrihu, što je na izvjestan način lišilo izdanje od mogućnosti dočaravanja samoga teksta rukopisa, sa svom njegovom patinom i oštećenjima. Tekst je izdat na boljoj ofset hartiji. Ovo veoma uspjele izdanje sadrži svega 38 listova, uz jedan dopisani rukopisni list (1.6), uključujući 4 drvorezne minijature, jednu zastavicu i pet zaglavlja, dok je još jedan list s dvije drvorezne minijature iz jednog primjerka Oktoiha-prvoglasnika sa Cetinja dodat na kraju. Ukupno ovo izdanje sadrži 40 listova.

U stvari izdanje reproducira samo odlomak jednog oktoiha koji je pronašao 1951. godine Lazar Mirković u Dečanima. Ovaj oštećeni i nepotpuni primjerak petoglasnika sadrži tekst koji se završava četvrtkom, osmom pjesmom prvog kanona, nedostaje dio sadržaja za četvrtak i cijeli tekst za petak i subotu. Prvo, najstarije štampano izdanje cetinjskog petoglasnika je moralo biti prilično veliko. Prema Opisu Lukijana Mušickog, koji je identificirao jedan potpuni primjerak cetinjskog izdanja, ovaj oktoih-petoglasnik je sadržavao 34 arka, što znači 272 lista. Historijat pronalaženja pojedinih fragmenata teksta oktoiha-petoglasnika dat je iscrpno u Pogovoru ovoga izdanja. Čak i onih osam listova koji su dospjeli u Narodnu biblioteku u Beogradu, nestali su u toku Prvog svjetskog rata i do danas im se nije ušlo u trag. — Stoga je fototipsko

izdanje ovoga dečanskog odlomka za sada jedini poznat i sigurno identificirani tekst oktoiha i kao takav je posebno dragocjen. Detaljan bibliografski opis uz ostale važne napomene izložen je u Pogovoru vrlo pregledno. Jedino je ispuštena neophodna naučna aparatura.

Pojavu Oktoiha-petoglasnika treba pozdraviti i poželjeti da takvih izdanja bude što je moguće više kod nas, makar i bez ovakvog finog kožnog poveza, kakav je dobilo ovo izdanje. Samo brojnija ovakva izdanja omogućit će svestrano proučavanje ne samo srpskog najstarijeg štamparstva, štampane knjige, stare književnosti i povijesti umjetnosti, već će pomoći i u rješavanju mnogih pitanja šire staroslavenske problematike.

Olga Nedeljković

JERKO BEZIĆ, Razvoj glagoljaškog pjevanja na zadarskom području. Institut Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zadru, Djela knj. V, Zadar 1973, str. 342.

Najprije moramo izreći zadovoljstvo što je napokon izašla prva knjiga o pjevanju hrvatskih glagoljaša. Autor (kojemu je ovo bila tema doktorske disertacije) ograničio se na zadarsko područje, ali potreba objašnjavanja pojava i pojmova te sama građa primorala ga je da u nešto manjoj mjeri obuhvati šire područje, i to ne samo ono gdje se tradicionalno prakticiralo slavensko (glagoljaško) bogoslužje. Čovjek bi očekivao da će se ovakva rasprava temeljiti na staroj dokumentaciji, tj. notnim zapisima starih tekstova, a tek u drugom redu na suvremenom pjevanju što su ga zabilježili ili na magnetofonskim vrpcama snimili stručni istraživači muzikolozi. Ali — kakvi god tomu bili razlozi — starih notiranih tekstova na glagoljaškom području nije se uopće našlo (osim nešto tragova), a u liturgijskim knjigama što su izašle troškom rimske Kongregacije Propagande počevši od Levakovičeva Misala 1631. muzička notacija je preuzeta iz gregorijanskog koral. U takvoj situaciji piscu knjige o razvoju glagoljaškog pjevanja preostale su dvije metode kojima se Bezić doista i poslužio, a to su: a) iscrpsti sve direktne ili indirektne historijske podatke i otkriti pozadinu i utjecaje iz kojih bi se mogao rekonstruirati razvoj glagoljaškog pjevanja i b) prikazati današnje ili doskorašnje stanje živih oblika i sadržaja toga pjevanja na terenu na temelju vlastite ili tuđe dokumentacije.

Držeći se u osnovi šeme autor je — što je bilo neminovno — na početku obrazložio osnovne smjernice rada i terminologije o »glagoljaškom« pjevanju (st. 5—13) i dao iscrpan pregled dosadašnje literature o predmetu ne propustivši decidirano vrednovanje svakog autora i priloga (str. 13—73). Bilo je neophodno zadržati se na terminu »glagoljaško pjevanje« ne samo zato što su se u literaturi pojavljivali i drugi nazivi, nego naročito zbog toga što se u njemu mogu skrivati nejasnoće i dvoznačnosti: u pogledu na pismo (glagoljica i latinica), jezik (crkvenoslavenski i narodni), funkciju (liturgijsku u užem smislu i paraliturgijsku, pučki faktor) i konačno u pogledu na sam modus. Autor se opredijelio za ovaj termin posebno zbog toga da istakne posebnu granu